

Kort tjeckisk grammatik

Morgan Nilsson

2005-03-18

Alfabetet

A	[a]	som sv. hatt
Á	[a:]	som sv. fasicken (med ljust a-ljud)
B	[b]	
C	[ts]	
Č	[č]	sv. lattjo
D	[d]	
Ď	[dʲ]	ung. som sv. tredje
E	[e]	som sv. ätt
É	[e:]	som sv. äta
Ě	[je]	
F	[f]	
G	[g]	
H	[h]	
CH	[ch]	liknar sv. choklad med mindre prestigefyllt uttal
I	[i]	
Í	[i:]	som sv. is men med slappare tungspets
J	[j]	
K	[k]	
L	[l]	
M	[m]	
N	[n]	
Ñ	[nʲ]	som i spanskans señor eller franskans champagne
O	[o]	som sv. åska
Ó	[o:]	som sv. åt
P	[p]	
R	[r]	
Ř	[ř]	ett r med betydligt kraftigare luftström
S	[s]	
Š	[š]	sj-ljud, som i engelskans she
T	[t]	
Ě	[tʲ]	ung. som sv. vittja
U	[u]	som sv. ost
Ú	[u:]	som sv. os men med mindre framskjutna läppar
Ů	[u:]	som sv. os men med mindre framskjutna läppar
V	[v]	
X	[ks]/[gz]	

Y	[i]	
Ý	[i:]	som sv. is men med slappare tungspets
Z	[z]	tonande s, som i tyskans sieben
Ž	[ž]	som i franskans jour

Betoning

Betoning ligger i tjeckiskan på första stavelsen i ordet.

Praha, Nováková

Preposition + följande ord betraktas ur betoningssynpunkt som ett ord.

do Prahy

Uttalet av i/y

i och **y** uttalas på precis samma sätt, som [i].

bil *han slog*, **byl** *han var*

Däremot uttalas **d**, **t**, **n** på olika sätt beroende på om de följs av **i** eller **y**.

- När **d**, **t**, **n** följs av **i/í** uttalas de mjukt, dvs, som [dʲ], [tʲ], [ɲ].
- När **d**, **t**, **n** följs av **y/ý** uttalas de hårt, dvs, som de vanliga [d], [t], [n].

díl [dʲíl] *del*, **dýl** [díl] *längre*

- I främmande ord uttalas dock ofta **d**, **t**, **n** hårt även före **i/í**.

diplom [diplom] *diplom*

Uttalet av ě

Bokstaven **ě** uttalas på tre olika sätt beroende på vilket ljud som närmast föregår.

- Efter **b**, **p**, **v**, **f** uttalas **ě** som [je].

oběd [objet] *middag, lunch*

pěšky [pješki] *till fots*

Věra [vjera]

- Efter **m** uttals **ě** som [ně].

město [mněsto] *stad*

- När **ě** står efter **d, t, n** hör haken egentligen till den föregående konsonanten som alltså skall uttalas mjukt, som [dʲ], [tʲ], [nʲ].

tě [tʲe] *dig*

dělá [dʲelá] *han, hon gör*

něco [nʲetso] *något*

Uttalet av obstruenter

Obstruenterna förekommer i par om tonande och tonlösa.

Tonande	b	v	d	dʲ	g	z	ž	dz	dž	h
Tonlösa	p	f	t	tʲ	k	s	š	c	č	ch

Sist i ett ord uttalas tonande obstruent som motsvarande tonlösa.

chléb [chlép] *bröd* **Trutnov** [trutnof] **oběd** [objet] *lunch*

Detta gäller inte prepositioner som följs av och läses ihop med ytterligare ord.

před obchodem [předopchodem] *framför affären*

När flera obstruenter står intill varandra i ett ord måste samtliga uttalas tonande eller tonlöst. Den sista obstruents i gruppen avgör om uttalet skall bli tonande eller tonlöst.

kdo [gdo] *vem* **obchod** [opchot] *affär*

Obstruents **v** är svagare än de övriga och kan inte påverka andra obstruenter.

tvůj [tvúj] *din*

Prepositioner påverkas om nästa ord börjar med obstruent.

v pokoji [fpokoji] *i rummet* **s babičkou** [zbabičkow]

Prepositionerna **v** och **z** uttalas [f] resp. [s] om nästa ord börjar på vokal.

v Ostravě [f ostravje] **z Afriky** [s afriki]

Uttalet av n

Före **g** och **k** uttalas **n** som svenskt ng-ljud.

banka [baŋka] *bank*

I denna framställning kommer dock inte tecknet [ŋ] att användas eftersom det för svenskar faller sig naturligt att uttala **n** före **k** och **g** som ett ng-ljud.

Uttalsförenklingar

j först i ord före konsonant faller bort i vardagligt uttal.

jsem [sem] *jag är* **jdeme** [deme] *vi går*

Ortografi

ú används först i ord.

û används inuti och sist i ord.

Fonologi

Främre	t d n r b p v f m s z l	Hårda
Centrala	b p v f m s z l j c š ž č ř t' d' ň	Mjuka
Bakre	k g h ch	Hårda

Efter hårda konsonanter kan man inte skriva **i**.

Efter mjuka konsonanter kan man inte skriva **y**.

I ett konkret ord är alltid **p, b, f, v, m, l, s, z, x** hårda eller mjuka, vilket påverkar valet av böjningsändelser. Att konsonanten sist i ett ord är mjuk kan markeras i t.ex. ordlistor med en apostrof.

kostel *kyrka*, Gsg **kostela**, Lsg **koste**, Dsg **kostelu**

přítel' *vän*, AGsg **přítele**, LDsg **příteli**

les *skog*, Gsg **lesa**, Lsg **lese**, Dsg **lesu**

Denis', AGsg **Denise**, Vsg **Denisi**

broskev' *persika*, Gsg NApl **broskve**

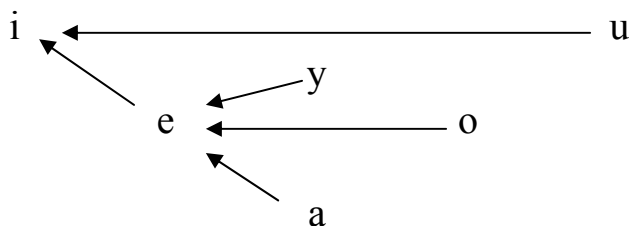
Konsonantväxlingar

Endast före +e				
p → [pj]	b → [bj]	f → [fj]	v → [vj]	m → [mň]

Före alla +				
Nomen		Verb (oftast)		
k → c	h → z	ch → š	k → č	h → ž
t → t'	d → d'	n → ň	t → c	d → z
		r → ř	s → š	z → ž

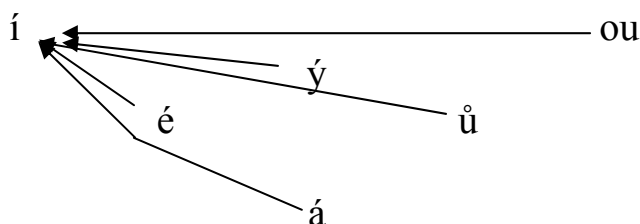
Vokalväxlingar

På grund av en ljudförändring som inträffade i tjeckiskan under medeltiden kan en mjuk konsonant i princip bara följas av de främre korta vokalerna **i** och **e**, samt av den långa vokalen **í**. När en böjningsändelse börjar med en annan vokal och denna vokal skulle komma att hamna efter mjuk konsonant byts den ut mot motsvarande mjuk vokal.

T.ex.

	Hård böjning		Mjuk böjning
NOM sg	žena <i>kvinna</i>	a --> e	růže
ACK	ženu	u --> i	růži
GEN	ženy	y --> e	růže
L&D	ženě	e --> i	růži
INS	ženou	ou --> í	růží
VOK	ženo	o --> e	růže
N&A pl	ženy	y --> e	růže
LOK	ženách	á --> í	růžích
DAT	ženám	á --> í	růžím
INS	ženami	a --> e	růžemi

Flyktig vokal

En konsonantgrupp sist i ett ord bryts oftast upp genom inskott av en flyktig vokal i form av ett **e** om ingen böjningsändelse finns. Flyktigt **e** brukar i ordböcker och grammatikor markeras med en liten ring under vokalen, dvs. **ę**.

łístęk *lapp*, *biljett*, NApl **łístky**

matka *mor*, Gpl **matek**

Flyktig vokal efter prepositioner

Prepositionen **k** får en flyktig vokal om nästa ord börjar på **k** eller **g**.

kę *kostelu*

Prepositionen **v** får en flyktig vokal om nästa ord börjar på **v** eller **f**.

vę *vodě*

Prepositionerna **k** och **v** får en flyktig vokal om nästa ord börjar på **s**, **z**, **š**, **ž** + ytterligare en konsonant.

vę *škole*, **vę** *slovníku*, **kę** *studentovi*

Prepositionerna **s** och **z** får en flyktig vokal om nästa ord börjar på **s**, **z**, **š**, **ž**.

sę *synem*

Prepositionerna **k**, **v**, **s** och **z** får en flyktig vokal om nästa ord är enstavigt och har en stam som innehåller en flyktig vokal.

pę *hund*

sę *psem*

hra *spel*, *pjäs*, Gpl **her**

vę *hře*

Flyktig vokal efter preposition är dessutom obligatorisk i ett antal andra uttryck, t.ex.

sę *mnou*, **kę** *mně*

Flyktig vokal efter preposition är dessutom vanlig i ett antal andra uttryck, t.ex.

vę *městě* (mindre ofta **v** *městě*) *i staden*

Genus

Varje substantiv tillhör ett av de tre genusen: maskulinum, femininum eller neutrum.

Ett substantivens genus avgörs allra oftast av ordets slut.

maskulina är	neutrala är	feminina är
ord för män		ord för kvinnor
ord på konsonant	ord på -o, -í	ord på -a
	många ord på -e, -ě	de flesta ord på -e, -ě
	latinska ord på -um	vissa ord på konsonant

Feminina är bl.a. **kolej** spår; *studenthem*, **myš** mus, **noc** natt, **píseň** sång, **tramvaj** spårvagn, **věc** sak samt substantiv som slutar på **-ost**, t.ex. **kost** ben (*i skelett*)

Alla bestämmingar måste stå i samma genus som det ord bestämmingen syfter på.

velký dům *ett stort hus*
velká škola *en stor skola*
velké město *en stor stad*

český turista *en tjeckisk turist*
česká ministryně *en tjeckisk kvinnlig minster*
české dítě *ett tjeckiskt barn*

Nominativ

används

- för att beteckna subjektet.

Jan je doma. *Jan är hemma.* **Petr bydlí v Brně.** *Petr bor i Brno.*

Věra zná japonského režiséra. *Věra känner en japansk regissör.*

- för att beteckna predikatsfyllnaden.

Jan je student. *Jan är student.* **Koupelna je malá.** *Badrummet är litet.*

PERSONLIGA PRONOMEN

	1 person	2 person	3 person
singular	já	ty	on m. ona f. ono n.
plural	my	vy	oni inkl. mv. ony exkl. mv. ona n.

Nominativ singular

Nominativ singular kallas ofta även för ordets grundform.

För adjektiv, pronomen och räkneord anses den maskulina formen i nominativ singular vara ordets grundform.

Grundformen används som uppslagsform i ordböcker.

PRONOMEN

	mask.	neutr.	fem.
hårda ord	-Ø	-o	-a
mjuka ord	-Ø	-e	-e

ADJEKTIV

	mask.	neutr.	fem.
hårda ord	-ý	-é	-á
mjuka ord	-í	-í	-í

Ett pronomen har helt oregelbunden form i mask. Nsg.

ten, to, ta *den, denna*

Vissa pronomen har lång vokal i den ändelselösa maskulina formen.

sám, samo, sama *själv, ensam, självaste (bara)*

můj, moje *min*

tvůj, tvoje *din*

svůj, svoje *sin*

náš, naše *vår*

váš, vaše *er*

Andra har flyktig vokal i den ändelselösa maskulina formen.

jeden, jedno, jedna *en*

všechn, všechno, všechna *all, hela*

Förändringar i stammen

Många substantiv som i grundformen nominativ singular slutar på konsonant uppvisar olika typer av förändringar i stammen så att grundformen i nominativ singular har en stam och alla de övriga böjda formerna en annan stam.

Vokallängd

I vissa ord har den ändelselösa grundformen lång vokal medan alla former med ändesle har kort vokal.

í ~ e **sníh** *snö*, GLDsg **sněhu**, Isg **sněhem**

é ~ e **chléb** *bröd*, Gsg **chleba**

ů ~ o **dům** *hus*, GDsg **domu**, Lsg **domě**, Isg **domem**, NApl **domy**

ě ~ ∅

Ofta innehåller den ändelselösa grundformen ett **e** medan andra former med ändesle saknar detta **e**. Ett sådant **e** kallas flyktig vokal och markeras i grammatiken som **ě**.

e ~ ∅ **Mirek**, AGsg **Mirka**, LDsg **Mirkovi**, Isg **Mirkem**

Nominativ plural

PRONOMEN

	mask. varelser	mask. ting & fem.	neutr.
hårda ord	+i	-y	-a
mjuka ord		-e	-e

ADJEKTIV

	mask. varelser	mask. ting & fem.	neutr.
hårda ord	+í	-é	-á
mjuka ord		-í	-í

SUBSTANTIV

	mask. varelser	mask. ting & fem.	neutr.
hårda ord	+i, -ové, -é	-y	-a
mjuka ord		-e	-e

Den grundläggande ändelsen för maskulina varelsebetecknande substantiv är **+i**.

De konsonantväxlingar som inträffar är:

t	→	[tʰ]	student	studenti		
d	→	[dʰ]			mladý	mladí
n	→	[ň]				
r	→	ř	doktor	doktoři	dobrý	dobří
k	→	c	Polák	Poláci	velký	velcí
h	→	z	vrah	vrazi	drahý	drazí
ch	→	š	Čech	Češi		

Samt för adjektiven dessutom:

sk	→	[štʰ]		český	čeští
ck	→	[čtʰ]		anglický	angličtí

Maskulina varelsebetecknande substantiv bildade med suffixen **-tel** och **-an** samt enstaka andra har ändelsen **-é**.

učitelé lärare, **přátelé** vänner, **Angličané** engelsmän, **sousedé** grannar, **lidé** människor

Många korta maskulina varelsebetecknande substantiv som betecknar yrke, släktskap eller nationalitet, men även en del lite längre, har ändelsen **-ové**.

synové söner, **Švédové** svenskar, **Dánové** danskar, **Norové** norrmän, **Finové** finnar, **psychologové** psykologer

Vissa feminina substantiv med grundform på konsonant har Npl på **-i**.
myši, **noci**, **věci** samt alla ord på **-ost**, t.ex. **kosti**.

Helt oregelbunden form i nominativ plural har:

koně hästar, **rodiče** föräldrar, **ruce** händer.

Genomgående annan stam i plural än i singular har:

člověk människa, pl. **lidé**, **lidi**, **lidí**, **lidech**, **lidem**, **lidmi**

přítel vän, pl. **prátele**, **přátele**, **přátel**, **přátelích**, **přátelům**, **přáteli**

Följande tre ord byter dessutom genus från neutrum i singular till femininum i plural.

dítě barn, pl. **děti**, **děti**, **dětí**, **dětech**, **dětem**, **dětmi**

oko öga, pl. **oči**, **oči**, **očí**, **očích**, **očím**, **očima**

ucho öra, pl. **uši**, **uši**, **uší**, **uších**, **uším**, **ušima**

Akusativ

används

- för att beteckna det direkt objektet.

Koupil jsem kávu. *Jag har köpt kaffe.* **Znám tvoji sestru.** *Jag känner din syster.* **Mám rád banány.** *Jag tycker om bananer.*

- efter många prepositioner

mimo *utanför, inte i, utom, förutom*

mimo Prahu *inte i Prag*, **mimo republiku** *utanför landet*, **každý den mimo pondělí** *varje dag utom måndag*, **mimo jiné** *bland annat*

na *till, på* betecknar rörelse och förflyttning till en yta eller plats

na koupaliště *till badplatsen*, **na poštu** *till posten*

Sedl si na stůl. *Han satte sig på bordet.*

na *för* betecknar det ett objekt är avsett för

sešit na slovíčka *ett häfte för glosor*, **sklenka na pivo** *ett ölglas*

pro *för, åt, till*

to je pro tebe *det är till dig*

pro *efter, för att hämta/köpa* vid rörelseverb

šel do trafiky pro cigarety *han gick till kiosken efter cigaretter*

přes *över, via*

jel přes most *han åkte över bron*

skrz *genom*

šel skrz les *han gick genom skogen*

v *på* vid veckodag, klockslag m.m.

v sobotu *på lördag*, **v jednu klockan** *ett (eng. at one o'clock)*

za *för* med avseende på pris, tack m.m.

cena za kávu *priset för kaffet*, **děkuju za knihu** *tack för boken*

za *om* med avseende på tid

Koncert začíná za hodinu. *Konserten börjar om en timme.*

nad *upp över*, **pod** *in under*, **před** *framför*, **za** *bakom*, **mezi** *in emellan*

när dessa prepositioner förknippas med en handling som innebär någon som helst rörelse.

PERSONLIGA PRONOMEN

	1 person	2 person	3 person
singular	mě	tě / tebe	ho / jeho mv. ho / jej m./n. ↑ je n. ji f.
plural	nás	vás	je

After preposition **něho, něj, ně, ni, ně**

Akusativ singular

I singular har akusativen särskilda ändelser endast för feminina ord som i grundformen slutar på vokal.

För maskulina varelser används samma form som i genitiv.

För maskulina ting och neutrala ord används samma form som i grundformen nominativ.

PRONOMEN

	mask. varelser	fem.
hårda ord	-oho	-u
mjuka ord	-eho	-i

ADJEKTIV

	mask. varelser	fem.
hårda ord	-ého	-ou
mjuka ord	-ího	-í

SUBSTANTIV

	mask. varelser	fem.
hårda ord	-a	-u
mjuka ord	-e	-i

Ackusativ plural

- I plural har ackusativen särskilda ändelser endast för maskulina varelsbetecknande ord. Dessa former har samma ändelser som de maskulina tingbetecknande och feminina orden i nominativ.
- För alla andra ord används samma form som i grundformen nominativ.

PRONOMEN

	mask. & fem.	neutr.
hårda ord	-y	-a
mjuka ord	-e	-e

ADJEKTIV

	mask. & fem.	neutr.
hårda ord	-é	-á
mjuka ord	-í	-í

SUBSTANTIV

	mask. & fem.	neutr.
hårda ord	-y	-a
mjuka ord	-e	-e

Genitiv

används

- för att beteckna ägare eller annan tillhörighet eller samhörighet, t.ex. att något är en del av något större.

syn Petra Nováka *Petr Nováks son* (ägande)

občan České republiky *en medborgare i Tjeckiska republiken*
(tillhörighet, ofta preposition i svenskan)

kus dortu *en bit av en tårta, en tårtbody* (del av större enhet, ofta sammansatt ord på svenska)

- efter alla uttryck för mängd och mått.

litr mléka, mnoho pacientů, trochu čaje

- räkneord från 5 och uppåt styr genitiv plural.

pět milionů *fem miljoner*, **milion lidí** *en miljon människor*

- räkneordet **půl** *halv* styr genitiv singular.

půl milionu *en halv miljon*

- efter många prepositioner

blízko *nära*

do *till, in i*

od *från*

okolo *omkring*

podle *enligt*

u *hos, vid*

vedle *bredvid*

z *från, ur, av*

z Göteborgu *från Göteborg*

PERSONLIGA PRONOMEN

	1 person	2 person	3 person
singular	mě	tě / tebe	ho / jeho m./n. ho / ↓jej m./n. jí f.
plural	nás	vás	jich

After preposition **něho, něj, ní, nich**

Genitiv singular

PRONOMEN

	mask.	neutr.	fem.
hårda ord		-oho	-é
mjuka ord		-eho	-í

ADJEKTIV

	mask.	neutr.	fem.
hårda ord		-ého	-é
mjuka ord		-ího	-í

SUBSTANTIV

	m. var.	m. ting	neutr.	fem.
hårda ord	-a	-u (-a)	-a	-y
mjuka ord	-e	-e	-e	-e

De allra flesta maskulina tingbetecknande substantiven har ändelsen **-u**. Endast ett mindre antal har ändelsen **-a**. Dessa måste läras utantill.

chleba *bröd*, **jazyka** *språk*, **oběda** *middag*, *lunch*

Som regel har ord på **-ýn**, **-ín**, **-ov** ändelsen **-a**.

do Berlína, **Londýna**, **Benešova**

Feminina substantiv med Npl. på **-i** har denna ändelse även i Gsg.

myši, **noci**, **věci** samt alla ord på **-ost**, t.ex. **kosti**.

Genitiv plural

PRONOMEN

hårda ord	+ech
mjuka ord	-ich

ADJEKTIV

hårda ord	-ých
mjuka ord	-ích

SUBSTANTIV

	mask.	fem. & neutr.
hårda ord	-ů	-∅
mjuka ord		-í

De flesta feminina och neutrala substantiv utan ändelse får flyktig vokal om stammen slutar på mer än en konsonant.

∅ ~ e **matek** mödrar, **holek** tjejer, **firem** firmor

Ett litet antal feminina och neutrala substantiv, främst de utan ändelse i Gpl, får vokalförkortning.

á > a **krav** kor, **prací** arbeten

ou > u **hub** svampar

Feminina ord på **-ice**, **-ile**, **-yně** och neutrala ord på **-iště** har oftast Gpl på **-∅**.

ulic gator, **košil** skjortor, **kolegyň** kolleger, **letišt'** flygplatser

Feminina substantiv med grundform på konsonant har alltid Gpl på **-í**.

nocí, **věcí**, **kostí**

Andra undantag:

přátel vänner

dětí barn, **lidí** människor, **očí** ögon, **uší** öron

nohou ben; **fötter**, **rukou** armar, **händer**

Lokativ

används

- efter prepositionerna

v *i*

v Göteborgu *i* Göteborg

na *på*

na univerzitě *på* universitetet

o *om*

o Praze *om* Prag

po *efter*

po obědě *efter* lunchen

při *vid*

PERSONLIGA PRONOMEN

	1 person	2 person	3 person
singular	mně	tobě	něm m./n. ní f.
plural	nás	vás	nich

Lokativ singular

PRONOMEN

	mask.	neutr.	fem.
hårda ord		-om	-é
mjuka ord		-em	-í

ADJEKTIV

	mask.	neutr.	fem.
hårda ord		-ém	-é
mjuka ord		-ím	-í

SUBSTANTIV

	m. pers.	m. övr.	neutr.	fem.
hårda ord	-ovi	-u	+e / -u	+e
mjuka ord	-i	-i	-i	-i

De flesta hårda neutrala substantiv brukar ha ändelsen +e.

Ord som slutar på **-ko, -go, -cho, -ho, -ro, -stvo** brukar ha ändelsen **-u**.

Några helt exakta regler finns dock inte.

v autě i bilen

na ministerstvu på departementet

men:

v mléce i mjölken

Konsonantväxlingar

Alla genus

b → [bj]
p → [pj]
w → [vj]
f → [fj]
m → [mň]
t → [t']
d → [d']
n → [ň]
r → ř

město stad

oběd lunch

ve městě

po obědě

Framför allt i femininum

k	→	c		
h	→	z	kniha <i>bok</i>	v knize
g	→	z	Olga	o Olze
ch	→	š	střecha <i>tak</i>	na střeše

Undantag

Ett hårt maskulint personbetecknande substantiv följs av ytterligare ett substantiv får ändeslen **-u**.

o Petru Novákovi, o panu Novákovi

Ett mjukt maskulint personnamn som inte följs av ytterligare substantiv får ändelsen **-ovi**

o Milošovi, o Gašparovičovi

men:

o Miloši Novákovi

Ett mindre antal hårda maskulina tingbetecknande substantiv brukar ha ändelsen **+e**.

Detta gäller bl.a. städer på **-ov, -ýn, -ín**.

v Londýně *i London*

Andra måste läras utantill, bl.a.

na hradě *på borgen*, **v kostele** *i kyrkan*, **v lese** *i skogen*, **na mostě** *på bron*, **po obědě** *efter lunchen*

Det är dock inte frågan om några hundra procentiga regler utan snarare om starkare eller svagare tendenser. Många ord, i synnerhet sådana av internationell karaktär, har båda ändelserna, t.ex.

oftast **v jazyce** men även **v jazyku** *i språket*

oftast **v obchodě** men även **v obchodu** *i affären*

oftast **v autobuse** men även **v autobusu** *i bussen*

lika ofta **na koncertě** som **na koncertu** *på konserten*

oftast **v parlamentu** men även **v parlamentě** *i parlamentet*

Om båda ändelserna är möjliga brukar det anses bättre att använda **+e**.

Lokativ plural

PRONOMEN

	mask.	neutr.	fem.
hårda ord		+ech	
mjuka ord		-ich	

ADJEKTIV

	mask.	neutr.	fem.
hårda ord		-ých	
mjuka ord		-ích	

SUBSTANTIV

	mask.	neutr.	fem.
hårda ord	-ech	-ech	-ách
ord på k/g/h/ch	+ích	-ách	
mjuka ord		-ích	

För hårda maskulina och neutrala ord är den normala ändelsen **-ech**.
Efter **k, g, h, ch** används dock **+ích** i maskulinum och **-ách** i neutrum.

Många feminina substantiv med Npl. på **-i** har Lpl på **-ech**.
věcech samt alla ord på **-ost**, t.ex. **kostech**.

Andra undantag:

dětech barn, **lidech** människor

nohou ben; **fötter**, **rukou** armar, händer

Dativ

används

- för att beteckna det indirekta objektet, dvs. oftast den person i satsen som får någonting.
Babička udělala Mirkovi šálek čaje. *Farmor gjorde en kopp te åt Mirek.*
- efter vissa verb
pomáhá > pomůže *hjälpa*
Mirka pomáhá mamince. *Mirka hjälper mamma.*
děkuje > poděkuje *tacka*
Mirek děkuje strýčkovi. *Mirek tackar sin morbror.*
- vid en rad uttryck för känslor och upplevelser används dativ för att beteckna den som upplever eller känner något.
Jejich dům se mi líbí. *Jag gillar deras hus. Je ti zima?* *Fryser du?*
- efter perpositionerna
díky *tack vare*
díky Mirkovi *tack vare Mirek*
k *till (person), mot*
šla k zrcadlu *hon gick fram till spegeln*
naproti *emot, mittemot, till mötes*
naproti vchodu *mittemot ingången, šla jim naproti* *hon gick dem till mötes*
proti *mot*
boj proti zločinu *kampen mot brottslighet*

PERSONLIGA PRONOMEN

	1 person	2 person	3 person
singular	mi / mně	ti / tobě	mu / jemu m./n. jí f.
plural	nám	vám	jim

Efter preposition **němu, ní, nim.**

Dativ singular

Dativ singular sammanfaller i femininum helt och hållet med lokativen.

Dativ singular sammanfaller för de maskulina och neutrala substantivens del till största delen med lokativen. Enda skillnaden är att problemet med valet mellan +e och -u inte föreligger i dativ. I dativ används bara -u.

PRONOMEN

	mask.	neutr.	fem.
hårda ord	-omu		-é
mjuka ord	-emu		-í

ADJEKTIV

	mask.	neutr.	fem.
hårda ord	-ému		-é
mjuka ord	-ímu		-í

SUBSTANTIV

	m. pers.	m. övr.	neutr.	fem.
hårda ord	-ovi	-u	-u	+e
mjuka ord	-i	-i	-i	-i

Dativ plural

PRONOMEN

	mask.	neutr.	fem.
hårda ord		+em	
mjuka ord		-im	

ADJEKTIV

	mask.	neutr.	fem.
hårda ord		-ým	
mjuka ord		-ím	

SUBSTANTIV

	mask.	neutr.	fem.
hårda ord	-úm	-úm	-ám
mjuka ord	-úm	-ím	-ím

Många feminina substantiv med Npl. på **-i** har Dpl på **-em**.
věcem samt alla ord på **-ost**, t.ex. **kostem**.

Andra undantag:

dětem barn, **lidem** människor

Instrumentalis

används

- för att beteckna det redskap som en handling utför med.
Petr píšou novou tužkou. *Petr skriver med en ny penna.*
Pojedeme tam metrem. *Vi åker dit med tunnelbanan.*
- för att beteckna substantivisk predikatsfyllnad i högre stil.
Petr je výborným lékařem. *Petr är en utmärkt läkare.*
- efter prepositioner
s (tillsammans) med.
s manželkou a synem *med hustrun och sonen*
mezi *mellan, bland*

nad *ovanför, över*

pod *nedanför, under*

před *framför* (rumsrelation), *för ... sedan* (tidsrelation)

před obchodem *framför affären, před hodinou* *för en timme sedan*

za *bakom, bortom*

PERSONLIGA PRONOMEN

	1 person	2 person	3 person
singular	mnou	tebou	jím m./n. jí f.
plural	námi	vámi	jimi

Efter preposition **ním, ní, nimi.**

Instrumentalis singular

PRONOMEN

	mask.	neutr.	fem.
hårda ord		+ím	-ou
mjuka ord		-im	-í

ADJEKTIV

	mask.	neutr.	fem.
hårda ord		-ým	-ou
mjuka ord		-ím	-í

SUBSTANTIV

	mask.	neutr.	fem.
hårda ord			-ou
mjuka ord		-em	-í

Instrumentalis plural

PRONOMEN

hårda ord
mjuka ord

+emi
-imi

ADJEKTIV

hårda ord
mjuka ord

-ými
-ími

SUBSTANTIV

hårda ord
mjuka ord

mask. & neutr.	fem.
-y	-ami
-i	-emi

De flesta feminina substantiv med Npl. på **-i** har Ipl på **-mi**.
myšmi, věcni samt alla ord på **-ost**, t.ex. **kostmi**.

Andra undantag:

dětmi *barn*, **lidmi** *människor*

Vidare ett antal oregelbundna ord som kräver attribut på **-ýma**, **-íma**,
+ema, **-ima**.

nohama, **očima**, **rukama**, **ušima**

Vokativ

används

- för att markera direkt tilltal.

Vokativ singular

Vokativen finns bara i maskulinum och femininum singular av substantiv. I alla andra fall uttrycks tilltal med nominativformen.

SUBSTANTIV

	mask. & neutr.	fem.
hårda ord	-e	-o
ord på k/g/h/ch	-u	
mjuka ord	-i	-e

Feminina substantiv med grundform på konsonant har alltid Vsg på **-i**.
noci, písni, věci, kosti

Substantiv med avvikande böjning

Maskulina ord som slutar på **-a** böjs i hela singular förutom LDsg som feminina substantiv och i hela plural samt LDsg som maskulina substantiv.

Nsg **kolega**, A **kolegu**, G **kolegy**, LD **kolegovi**, I **kolegou**, V **kolego**

Npl **kolegové**, A **kolegy**, G **kolegû**, L **kolezích**, D **kolegûm**, I **kolegy**

Adjektiv

Böjning

Adjektiven böjs i genus, numerus och kasus. Dessutom uppvisar de flesta egenskapsbetecknande adjektiv och ett mindre antal relationsbetecknande adjektiv tre komparationsgrader: positiv, komparativ och superlativ.

Adjektiven saknar särskild form i vokativ. Nominativen används i stället genomgående.

Vidare kan ett stort antal formsammanfall iakttas.

I singular görs full genusdistinktion endast i nominativ och akkusativ. I övriga kasus har maskulinum och neutrum en gemensam form medan femininum har en annan form.

I femininum singular sammanfaller genitiv, lokativ och dativ.

I plural görs endast genusdistinktion i nominativ och akkusativ.

I plural sammanfaller genitiv och lokativ.

Hårda stammar

‘liten’

mv	mt	n	f		mv	mt	n	f
	ý	é	á	Nsg		malý	malé	malá
ého	ý	é	ou	A	malého	malý	malé	malou
	ého		é	G		malého		malé
	ém		é	L		malém		malé
	ému		é	D		malém		malé
	ým		ou	I		malým		malou
mv	mt	f	n		mv	mt	f	n
í		é	á	Npl	malí		malé	malá
		é	á	A			malé	malá
		ých		G			malých	
		ých		L			malých	
		ým		D			malým	
		ými		I			malými	

I Npl mv ger ändelsen +/i/ upphov till följande konsonantväxlingar.

/t/	/d/	/n/	/r/	/k/	/h/	/x/	/st/	/ck/
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
/tʰ/	/dʰ/	/ň/	/ř/	/c/	/z/	/š/	/štʰ/	/čtʰ/

Nsg m dobrý	Npl dobří	<i>bra</i>
Nsg m velký	Npl velcí	<i>stor</i>
Nsg m drahý	Npl drazí	<i>dyr, kär</i>
Nsg m černý	Npl černí	<i>svart</i>
Nsg m český	Npl čeští	<i>tjeckisk</i>
Nsg m praktický	Npl praktičtí	<i>praktisk</i>

Mjuka stammar

‘främmande’

mv	mt	n	f		mv	mt	n	f
	í			Nsg		cizí		
ího	í			A	cizího	cizí		
	ího		í	G		cizího		cizí
	ím		í	L		cizím		cizí
	ímu		í	D		cizímu		cizí
	ím		í	I		cizím		cizí
	í			Npl		cizí		
	í			A		cizí		
	ích			G		cizích		
	ích			L		cizích		
	ím			D		cizím		
	ími			I		cizími		

Kortformer

Ett stort antal vanliga adjektiv samt i synnerhet alla passiva particip har i nominativ förutom de ovan redovisade normala formerna, de s.k. långformerna, även en parallell substantivisk/pronominell böjning. Dessa former slutar på kort vokal och brukar därför kallas adjektivets kortformer. Kortformerna kan endast användas predikativt och förekommer som regel endast i högre stil.

	mv	mt	f	n
Nsg	∅		a	o
Npl	+i	y		a

		mv	mt	f	n
Nsg	adj/lång	spokojený		spokoje ná	spokoje né
	subst/kort	spokojen		spokoje na	spokoje no
Npl	adj/lång	spokoje ní	spokojené		spokoje ná
	subst/kort	spokoje ni	spokojeny		spokoje na

Förutom participen uppvisar bl.a. följande adjektiv emellanåt predikativa kortformer. Observera att vokalförlängning i stammen eller inskott av flyktig vokal förekommer. Vanligast förekommande är formen i maskulinum singular samt vid några adjektiv formen i mv pl.

mlád, mláda	mladý, mladá	<i>ung</i>
mrtěv, mrtva, mrtvi	mrtvý, mrtvá, mrtví	<i>död</i>
nemocen, nemocna, nemocni	nemocný, nemocná, nemocní	<i>sjuk</i>
smuteň, smutna, smutni	smutný, smutná, smutní	<i>ledsen, sorgsen</i>
stár, stára	starý, stará	<i>gammal</i>
šťasten, šťastna, šťastni	šťastný, šťastná, šťastní	<i>lycklig</i>
zdráv, zdráva, zdraví	zdravý, zdravá, zdraví	<i>frisk</i>

Några adjektiv används dock ofta i kortform i samtliga genus i båda numerus, bl.a.

jist, jista, -o, -i, -y, -a	jistý	<i>säker</i> ¹
ochoten, ochotna, -o, -i, -y, -a	ochotný	<i>villig</i>
povinen, povinna, -o, -i, -y, -a	povinný	<i>skyldig</i>

Adjektivet **rád** *glad, gärna* förekommer endast predikativt och har bara kortformer.

	mv	mt	f	n
Sing	rád		ráda	rádo
Plur	rádi	rády		ráda

Vokalen **-á-** i **rád** förkortas då negationsprefixet **ne-** läggs till: **nerad, nerada...**

Possessiva adjektiv

På tjeckiska kan man av personbetecknande maskulina och feminina substantiv bilda särskilda possessiva adjektiv.

Av regelbundna mv substantiv, liksom av mv substantiv på **-a/** bildas possessiva adjektiv med suffixet **-ův/-ov-**.

otec, otcův čín	<i>far, fars handling</i>
Karel, Karlův most	<i>Karl, Karlsbron</i>
Karel, Karlova ulice	<i>Karl, Karlsgatan</i>
předseda, předsedův bratr	<i>ordförande, ordförandens bror</i>

Av feminina substantiv bildas de med suffixet **+in**, vilket ger upphov till följande konsonantväxlingar.

/t/	/d/	/n/	/r/	/k/	/h/	/x/
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
/t'/	/d'/	/ň/	/ř/	/c/	/z/	/š/

matka, matčín plat	<i>mor, mors lön</i>
sestra, sestřina svatba	<i>syster, systemens bröllop</i>
Olga, Olziny dopisy	<i>Olga, Olgas brev</i>

¹ Både lång- och kortformerna åtföljs i denna betydelse av det reflexiva pronomenet **si**, t.ex. **Nejsm si jist.** *Jag är inte säker.*

Dessa adjektiv böjs sedan med substantiviska ändelser i NAGLDsg och NApl och med adjektiviska ändelser i Isg och GLDIpl.

mv	mt	n	f		mv	mt	n	f
	∅	o	a	Nsg		Karlův	Karlovo	Karlova
a	∅	é	u	A	Karlova	Karlův	Karlovo	Karlovu
	a		y	G		Karlova		Karlový
	+e			L		Karlově		
	u		+e	D		Karlovu		Karlově
	ým		ou	I		Karlovým		Karlovo u
mv	mt	f	n		mv	mt	f	n
+i	y	a	a	Npl	Karlovi	Karlový		Karlova
	y	a	a	A		Karlový		Karlova
	ých			G		Karlových		
	ých			L		Karlových		
	ým			D		Karlovým		
	ými			I		Karlovými		

na Karlově mostě
v Karlově ulici
k matčině sestře

på Karlsbron
på Karlsgatan
till mors syster

Av maskulina personnamn som slutar på främre vokal eller som har adjektivisk böjning kan possessiva adjektiv inte bildas. I stället används framförställd genitiv, t.ex.

Palackého náměstí

Palackýtorget

KOMPARATION

Den vanligaste komparativändelsen är +/ejší/. Den används vid flertalet hårda och alla mjuka adjektiv.

milejší

milý

rar, kär

modernější

moderní

modern

Före +/ejší/ i komparativ inträffar följande konsonantväxlingar.

/p/ → /pj/

hloupější

hloupý

dum

/b/ → /bj/

/f/ → /fj/
/v/ → /vj/
/m/ → /mň/
/t/ → /tʰ/
/d/ → /dʰ/
/n/ → /ň/
/r/ → /ř/
/k/ → /č/
/sk/ → /štʰ/
/ck/ → /čtʰ/

novější	nový	<i>ny</i>
známější	známý	<i>känd</i>
cennější	cenný	<i>värdefull</i>
moudřejší	moudrý	<i>klok</i>
divočejší	divoký	<i>vild</i>
lidštější	lidský	<i>mänsklig</i>
praktičtější	praktický	<i>praktisk</i>

I ett adjektiv inträffas härvid en anmärkningsvärd vokalväxling.

/a/ → /je/

světější	svatý	<i>helig</i>
-----------------	--------------	--------------

Ett mindre antal adjektiv har ändelsen +/ší/ i komparativ. Den används vid många adjektiv med stam på bakre konsonant. Följande förändringar sker härvid i stammen:

- positivens **-k-**, **-ok-**, **-ek-** faller som regel bort;

další	daleký	<i>avlägsen</i>
hlubší	hluboký	<i>djup</i>
sirší	široký	<i>bred</i>
sladší	sladký	<i>söt</i>
těžší	těžký	<i>tung, svår</i>

- vidare förkortas stammens vokal;

kratší	krátký	<i>kort</i>
---------------	---------------	-------------

- dessutom inträffar följande konsonantväxlingar:

/s/ → /š/
/z/ → /ž/
/x/ → /š/
/h/ → /ž/

vyšší	vysoký	<i>hög</i>
blížší	blízký	<i>närbelägen</i>
nižší	nízký	<i>låg</i>
užší	úzký	<i>smal, trång</i>
tišší	tichý	<i>tyst</i>
dražší	drahý	<i>dyr, kär</i>

Helt regelbundet kompareras dock **divoký** *vild* liksom alla avledda adjektiv på **-ský/** och **-cký/**, t.ex. **lidský** *mänsklig* och **praktický** *praktisk*.

I ett litet antal adjektiv faller inte **-k-** utan i stället inträffar en något anmärkningsvärd konsonantväxling.

/k/+/ší/

hezčí	hezký	<i>vacker</i>
--------------	--------------	---------------

→
/čší/ →
/čí/

lehčí	lehký	<i>lätt</i>
měkčí	měkký	<i>mjuk</i>
tenčí	tenký	<i>tunn</i>

Komparativändelsen -/ší/ används även vid ett litet antal adjektiv med stam på

-bý	slabší	slabý	<i>svag</i>
-vý	tmavší	tmavý	<i>mörk</i>
-dý	mladší	mladý	<i>ung</i>
	tvrdší	tvrdý	<i>hård</i>
-rý	starší	starý	<i>gammal</i>

Vid vissa adjektiv förekommer parallellformer.

bohatší ⇨ bohatější	bohatý	<i>rik</i>
čistší ⇨ čistější	čistý	<i>ren</i>
hrubší ~ hrubější	hrubý	<i>grov</i>

Några adjektiv har oregelbundna komparativformer:

lepší		dobrý	<i>god, bra</i>
horší	<i>sämre</i>	zlý	<i>dålig</i>
zlejší	<i>ondare</i>	zlý	<i>ond, arg</i>
horší ⇨ špatnější		špatný	<i>dålig</i>
větší		vel(i)ký	<i>stor</i>
menší		malý	<i>liten</i>
delší		dlouhý	<i>lång</i>

Superlativ

Alla superlativformer bildas genom att prefixet **nej-** läggs till komparativformerna.

positiv		komparativ	superlativ
dobrý	<i>bra, god</i>	lepší	nejlepší
starý	<i>gammal</i>	starší	nejstarší
nový	<i>ny</i>	novější	nejnovější

Analytisk komparation

Vid många adjektiv förekommer även analytisk komparation med adverbena \Leftrightarrow **více** \Leftrightarrow **víc mer** respektive \Leftrightarrow **nejvíce** \Leftrightarrow **nejvíc mest**. Analytisk komparativ måste användas vid bl.a. presens particip.

rozhodující *avgörande* **víc(e) rozhodující** **nejvíc(e) rozhodující**

Negativ komparation uttrycks alltid syntetiskt med adverbena \Leftrightarrow **méně** \Leftrightarrow **míň** *mindre* respektive \Leftrightarrow **nejméně** \Leftrightarrow **nejmíň** *minst*.

drahý *dyr* **méně drahý** **nejméně drahý**
mindre dyr *minst dyr*

Komparationsgrader

Vid jämförelse av två föremål kan inte superlativ, utan endast komparativ användas. Superlativ förutsätter ett val bland minst tre objekt. Om antalet inte anges kan man alltså med ledning av komparationsgraden sluta sig till hur stort urvalet är: två respektive minst tre.

Která z těchto (dvou) učebnic je lepší? *Vilken av de här (två) läroböckerna är bäst?*
Která z těchto (tří) květin je nejhezčí? *Vilken av de här (tre) blommorna är vackrast?*

Adverbens bildning

Adjektivändelsen ersätts som regel av +e.

adj **rychlý** *snabb* adv **rychle** *snabbt*

Denna ändelse medför följande konsonantväxlingar.

/p/	/b/	/f/	/v/	/m/	/t/	/d/	/n/	/r/	/k/	/h/	/x/
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
/pj/	/bj/	/fj/	/vj/	/mň	/tʹ/	/dʹ/	/ň/	/ř/	/c/	/z/	/š/
				/							

adj dobrý	<i>god, bra</i>	adv dobře	<i>bra, väl</i>
suchý	<i>torr</i>	suše	<i>torrt</i>
prostý	<i>enkel</i>	prostě	<i>enkelt</i>
hloupý	<i>dum</i>	hloupě	<i>dumt</i>

Av adjektiv på -ský/-cký/-zký bildas adverb på -sky/-cky/-zky.

adj přátelský	<i>vänskaplig</i>	adv přátelsky	<i>vänligt</i>
německý	<i>tysk</i>	německy	<i>på tyskt sätt</i>
hezký	<i>vacker</i>	hezky	<i>vackert</i>

Några adverb bildas med ändelsen -o.

adj **častý** *vanlig* adv **často** *ofta*

Dessa har i några fall dessutom parallellformer på +e. De senare har då en överförd betydelse.

adj daleký	<i>avlägsen</i>	adv daleko	<i>långt borta</i>
		dalece	<i>avlägset</i>
blízký	<i>nära, närbelägen</i>	blízko	<i>nära, närbeläget</i>
		blízce	<i>nära, intimt</i>

Adverbens komparation

Komparativ av adverb på **+e** bildas alltid med **+eji**. Samma konsonantväxling som i positivformen kvarstår även i komparativen.

pos pozdě	<i>sent</i>	komp později	<i>senare</i>
vesele	<i>glatt</i>	veseleji	<i>gladare</i>

Även vissa adverb med annat slut har i komparativ ändelsen **+eji** som medför följande konsonantväxlingar.

/p/	/b/	/f/	/v/	/m/	/t/	/d/	/n/	/r/	/x/
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
/pj/	/bj/	/fj/	/vj/	/mň	/tʔ	/dʔ	/ň/	/ř/	/š/
				/					

pos pomalu	<i>långsamt</i>	komp pomaleji	<i>långsammare</i>
často	<i>ofta</i>	častěji	<i>oftare</i>

Komparativ av adverb på **-sky/-cky** samt vissa på **-ky/-ko/-ce** bildas också med ändelsen **+eji**. Följande konsonantväxling äger rum:

/sk/	/ck/	/c/	/k/
↓	↓	↓	↓
/štʔ/	/čtʔ/	/č/	/č/

pos prakticky	<i>praktiskt</i>	komp praktičtěji	<i>mera praktiskt</i>
hezky	<i>vackert</i>	hezčeji	<i>vackrare</i>
hladce / hladko	<i>jämnt, slätt</i>	hladčeji	<i>jämnare,</i> <i>slätare</i>
krátko	<i>kort</i>	kratčeji	<i>kortare</i>
lehce / lehko	<i>lätt</i>	lehčeji	<i>lättare</i>
prudce	<i>häftigt, kraftigt</i>	prudčeji	<i>häftigare</i>

Komparativ av adverb på **-oko** och **-eko** samt vissa på **-ko** och **-o** bildas med ändelsen **+e** i skriftspråket och **+∅** i talspråket.

- Suffixen **-k-**, **-ok-**, **-ek-** faller bort i komparativformerna.
- Stamvokalen förlängs.
- Följande konsonantväxlingar inträffar:

/r/	/s/	/z/	/h/
↓	↓	↓	↓
/ř/	/š/	/ž/	/ž/

pos draho	<i>dyrt</i>	komp draž ↗ draže	<i>dyrare</i>
vysoko	<i>högt</i>	výš ↗ výše	<i>högre</i>
daleko	<i>långt</i>	dál ↗ dále	<i>längre</i>
blízko	<i>nära</i>	blíž ↗ blíže	<i>närmare</i>
nízko	<i>lågt</i>	níž ↗ níže	<i>lägre</i>
těžko	<i>tungt, svårt</i>	tíž ↗ tíže	<i>tyngre,</i>

svårare

Vissa ord vacklar mellan +**ej**i och +**e** / +**Ø**.

pos široko	<i>brett</i>	komp šířeji / šír ↗ šíře	<i>bredare</i>
úzko	<i>trångt</i>	úžeji ↗ úže	<i>trängre</i>

Oregelbundna är:

pos hluboko	<i>djupt</i>	komp hlouběji ↗ hloub	<i>djupare</i>
dlouho	<i>länge</i>	↗ déle ↘ ↘ dýl	<i>längre</i>
dobře	<i>bra, väl</i>	↗ lépe ↘ líp	<i>bättre</i>
brzo / brzy	<i>snart, tidigt</i>	dřív ↗ dříve	<i>förr,</i>

tidigare

málo	<i>lite</i>	↗ méně ↘ ↘ míň	<i>mindre</i>
mnoho, moc, hodně	<i>mycket</i>	víc ↗ více	<i>mera</i>
zle, špatně	<i>illa, dåligt</i>	hůř ↗ hůře	<i>sämre</i>
rád	<i>gärna</i>	raději / radši	<i>hellre</i>

Superlativ

Superlativ bildas precis som av adjektiv med hjälp av prefixet **nej-** som fogas till komparativformen.

Pronomen

betonad &
vid prep.

obetonad

já	
mě	
mě	
mně	
mně	mi
mnou	

NOM

ACK

GEN

LOK

DAT

INS

betonad &
vid prep.

obetonad

ty	
tebe	tě
tebe	tě
tobě	
tobě	ti
tebou	

vid prep.

betonad

obetonad

	on <i>m</i>	
	ono <i>n</i>	
něho <i>mv</i>	jeho <i>mv</i>	ho
něj <i>m/n</i>	jej <i>m/n</i>	
↑ ně <i>n</i>	↑ je <i>n</i>	
něho	jeho	ho
něj	jej	
něm		
němu	jemu	mu
ním	jím	

NOM

ACK

GEN

LOK

DAT

INS

vid prep.

annars

		ona
ni		ji
ní		jí
ní		
ní		jí
ní		jí

my	vy
nás	vás
nás	vás
nás	vás
nám	vám
námi	vámi

NOM

ACK

GEN

LOK

DAT

INS

vid prep.

annars

	oni <i>inkl. mv</i>
	ony <i>exkl. mv</i>
	ona <i>n</i>
ně	je
nich	jich
nich	
nim	jim
nimi	jimi

	betonad & vid prep.	obetonad
ACK	sebe	se
GEN	sebe	se
LOK	sobě	
DAT	sobě	si
INS	sebou	
NOM	kdo	co
ACK	koho	co
GEN	koho	čeho
LOK	kom	čem
DAT	komu	čemu
INS	kým	čím

Obestämnda pronomen bildas av de frågande med prefixet **ně-**.
někdo *någon*, **něco** *något*, **někde** *någonstans*

Negerade pronomen bildas av de frågande med prefixet **ni-**.
nikdo *ingen*, **nic** *inget*, **nikde** *ingenstans*

Räkneord

Grundtal

- 0 **nula**
- 1 **jedna**

Räkneorden **jeden** har hård pronominell böjning.

mv	mt	n	f
jeden		jedno	jedna
jedno ho	jeden	jedno	jednu
jednoho			jedné
jednom			jedné
jednomu			jedné
jedním			jednou

- 2 **dvě**
- 3 **tři**
- 4 **čtyři**

Då räkneorden används utan någon speciell syftning som då man räknar, numrerar eller löser matematiska problem används som regel de feminina formerna **jedna ett**, **dvě två** men **dva två** förekommer också. Då man räknar takten används **raz, dva, tři ett, två, tre**.

	<i>tvá</i>	<i>báda</i>	<i>tre</i>	<i>fyra</i>
N	dva m, dvě f/n	oba m, obě f/n	tři	čtyři
A	dva m, dvě f/n	oba m, obě f/n	tři	čtyři
G	dvou	obou	tří ⇨ třech	čtyř ⇨ čtyřech
L	dvou	obou	třech	čtyřech
D	dvěma	oběma	třem	čtyřem
I	dvěma	oběma	třemi	čtyřmi

- 5 **pět**
- 6 **šest**
- 7 **sedm** ['sɛdum]
- 8 **osm** ['ɔsum]
- 9 **devět**

10	deset	
11	jedenáct	
12	dvanáct	
13	třináct	
14	čtrnáct	
15	patnáct	
16	šestnáct	
17	sedmnáct	
18	osmnáct	
19	devatenáct	
20	dvacet	
21	dvacet jedna	jedenadvacet
22	dvacet dva	dvaadvacet
23	dvacet tři	třiadvacet
24	dvacet čtyři	čtyřadvacet
30	třicet	
40	čtyřicet	
50	padesát	
60	šedesát	
70	sedmdesát	
80	osmdesát	
90	devadesát	

I sammansättningar av större enheter och ental används genomgående **jedna** och **dva** utan hänsyn till det ord räkneordet syftar på.

21	dvacet jedna
22	dvacet dva
101	sto jedna
202	dvě stě dva

Sammansättningar av ental och tiotal kan på tjeckiska se ut på två sätt. Tiotalen kan föregå entalen precis som på svenska:

55	padesát pět
72	sedmdesát dva
91	devadesát jedna

Entalen kan också föregå tiotalen som på tyska. Räkneorden fogas då samman med konjunktionen **a** *och*. Även då används genomgående formerna **jeden** och **dva**.

- 55 **pětapadesát**
 72 **dvaasedmdesát**
 91 **jedenadevadesát**

Räkneord från *fem* och uppåt har i oblika kasus utom ackusativ ändelsen **+i**.

	NA	GLDI
5	pět	pěti
6	šest	šesti
7	sedm [sedum]	sedmi [sedmi]
8	osm [osum]	osmi [osmi]
15	patnáct	patnácti
men:		
9	devět	devíti
10	deset	deseti ~ desíti
55	padesát pět pětapadesát	padesáti pět pětapadesáti

- 100 **sto**
 101 **sto jedna**
 200 **dvě stě**
 300 **tři sta**
 400 **čtyři sta**
 500 **pět set**
 600 **šest set**
 700 **sedm set**
 800 **osm set**
 900 **devět set**
 1 000 **tisíc**
 2 000 **dva tisíce**
 3 000 **tři tisíce**
 4 000 **čtyři tisíce**
 5 000 **pět tisíc**
 6 000 **šest tisíc**
 1 000 000 **milion ~ milión**

Vid sammansatta tal särskrivs varje deltal.

dva tisíce dvě stě dvacet dva *tvátusen tvåhundra tjugotvå*

Böjning:

NA	kolik <i>hur många</i>	několik <i>några</i>	mnoho <i>många</i>
GLDI	kolika	několika	mnoha

Oböjliga:

málo *lite, få*, **pár** *ett par*

Ordningstal

0	nultý	
1	první ↗ prvý	
2	druhý	
3	třetí	
4	čtvrtý	
5	pátý	
6	šestý	
7	sedmý	
8	osmý	
9	devátý	
10	desátý	
11	jedenáctý	
12	dvanáctý	
13	třináctý	
14	čtrnáctý	
15	patnáctý	
16	šestnáctý	
17	sedmnáctý	
18	osmnáctý	
19	devatenáctý	
20	dvacátý	
21	dvacátý první	jedenadvacátý
30	třicátý	
40	čtyřicátý	
50	padesátý	
60	šedesátý	
70	sedmdesátý	
80	osmdesátý	
90	devadesátý	
100	stý	
200	dvoustý	
300	třístý	
400	čtyřstý	
500	pětistý	
600	šestistý	
700	sedmistý	
800	osmistý	

900	devítistý
1 000	tisící
2 000	dvoutisící
3 000	trítisící
4 000	čtyřtisící
5 000	přítisící
6 000	šestitisící
1 000 000	milionový

Observera att förledet i hundratal och tusental utgörs av de respektive entalens genitivform.

Vid sammansatta ordningstal står samtliga led som ordningstal.

stý padesátý pátý	<i>etthundra femtiofemte</i>
tisící první	<i>ettusen första</i>

Interrogativt ordningstal: **kolikátý** *vilken (i ordningen)*.

Indefinit ordningstal: **několikátý** *någon, en (i ordningen)*.

Ett determinativt ordningstal är **poslední** *sista*.

Kollektiva räkneord

1	jedny	8	osmery
2	dvoje	9	devatery
3	troje	10	desatery
4	čtvery	11	jedenáctery
5	patery	20	dvacatery
6	šestery	21	jedenadvacatery
7	sedmery		etc.

Tiotal och ental kan endast kombineras genom att entalet får föregå tiotalet.

Indefinit kollektivt räkneord: **několikery** *några, flera*.

Interrogativa kollektiva räkneordet: **kolikery** *hur mycket, många*.

Kollektiva räkneord finns ej i varesebetecknande maskulinum.

I alla oblika former har de adjektivisk böjning.

	mt+f	n
N	jedny	jedna
A	jedny	jedna
G	jedněch	
L	jedněch	
D	jedněm	
I	jedněmi	

	mt+f	n
N	dvoje, troje	
A	dvoje, troje	
G	dvojích, trojích	
L	dvojích, trojích	
D	dvojím, trojím	
I	dvojími, trojími	

	mt+f	n
N	čtvery	čtvera
A	čtvery	čtvera

G	čtverých
L	čtverých
D	čtverým
I	čtverými

Som **čtvery** *fyra* böjs alla övriga kollektiva räkneord.

Kollektiva räkneord används

- vid substantiv som är plurale tantum, t.ex.

jedny dveře, dvoje dveře *en dörr, två dörrar*

čtvery nůžky *fyra saxar*

jedny kalhoty *ett par byxor*

dvoje brýle *två par glasögon*

- vid substantiv som vanligtvis förekommer i viss uppsättning. De kollektiva räkneorden ersätter då motsvarande grundtal följt av lämpligt måttsangivande substantiv, t.ex. **pár par**, **balení förpackning** etc.

jedny rukavice ~ jeden pár *ett par handskar*

rukavic

jedny plenky ~ jedno balení *ett paket blöjor*

plenek

Talsubstantiv

0	nula <i>nolla</i>
1	jednička <i>etta</i>
2	dvojka <i>tvåa</i>
3	trojka <i>trea</i>
4	čtyřka <i>fyra</i>
5	pětka <i>femma</i>
6	šestka <i>sexa</i>
7	sedmička <i>sjua</i>
8	osmička <i>åtta</i>
9	devítka <i>nia</i>
10	desítka <i>tia</i>
11	jedenáctka <i>elva</i>
12	dvanáctka <i>tolva</i>
13	třináctka
20	dvacítka
21	jedenadvacítka <i>tjugoetta</i>
30	třicítka <i>trettia</i>
40	čtyřicítka <i>fyr tia</i>
50	padesátka <i>femtia</i>
100	stovka
200	dvoustovka
300	třístovka

Talsubstantiven kan tillämpas i en snart sagt obegränsad rad betydelser, t ex

jednička, dvojka, trojka	<i>buss, spårvagn etc. nr 1, 2, 3</i>
jednička, dvojka, trojka,	<i>skolbetyg 1, 2, 3, 4, 5²</i>
čtyřka, pětka	
čtyřicítka, padesátka	<i>en ålder på 40, 50 etc. år</i>
stovka	<i>hundralapp</i>

² I Tjeckien tillämpad omvänd betygssättning så att betyget 1 är det bästa och 5 det sämsta.

Verbets former

	Pågående aspekt	Fullbordad aspekt
Infinitiv	kupovat	koupit
Preteritum	kupoval, kupovala jsem kupoval, kupovala jsi kupoval, kupovala, kupovalo kupovali, kupovaly jsme kupovali, kupovaly jste kupovali, kupovaly, kupovala	koupil, koupila jsem koupil, koupila jsi koupil, koupila, koupilo koupili, koupily jsme koupili, koupily jste koupili, koupily, koupila
Pret. part.	kupován	koupen
Verbalsubst	kupování	koupení
Presens	kupuju kupuješ kupuje kupujeme kupujete kupujou	
Pres. part.	kupující	
Futurum	budu kupovat budeš kupovat bude kupovat budeme kupovat budete kupovat budou kupovat	koupím koupíš koupí koupíme koupíte koupí
Imperativ	kupuj kupujte	kup kupte

Verbets aspekter

Fullbordat verb bildas av pågående med hjälp av prefix

pågående		>	fullbordat med prefix		
čeká	čekal	>	počká	počkal	<i>vänta</i>
dělá	dělal	>	udělá	udělal	<i>göra</i>
jí	jedl	>	sní	snědl	<i>äta</i>
myje	myl	>	umyje	umyl	<i>tvätta</i>
pije	pil	>	vypije	vypil	<i>dricka</i>
píše	psal	>	napíše	napsal	<i>skriva</i>
platí	platil	>	zaplatí	zaplatil	<i>betala</i>
ptá se	ptal se	>	zeptá se	zeptal se	<i>fråga</i>

Pågående verb bildas av fullbordat med hjälp av suffix

fullbordat		<	pågående med suffix		
dá	dal	<	dává	dával	<i>ge</i>
podá	podal	<	podává	podával	<i>räcka</i>

Pågående verb bildas av fullbordat med mindre modifiering av stammen

fullbordat		<	pågående med suffix		
vrátí	vrátil	<	vrací	vracel	<i>lämna</i>
<i>tillbaka</i>					

Verben hör till olika konjugationer

fullbordat I-verb		<	pågående A-verb		
poví	pověděl	<	povídá	povídá	<i>säga</i>
odpoví	odpověděl	<	odpovídá	odpovídá	<i>svara</i>

-------	--	--	--	--

fullbordat E-verb		<	pågående A-verb		
vybere	vybral	<	vybírání	vybíral	<i>välja</i>

pomůže	pomohl	<	pomáhání	pomáhal	<i>hjälpa</i>

sedne si	sedl si	<	sedání si	sedal si	<i>sätta sig</i>

fullbordat E-verb		<	pågående I-verb		
přijede	přijel	<	přijíždí	přijížděl	<i>komma</i>
vjede	vjel	<	vjíždí	vjížděl	<i>åka in</i>
vyjede	vyjel	<	vyjíždí	vyjížděl	<i>åka ut</i>

fullbordat I-verb		<	pågående UJE-verb (med suffix)		
koupí	koupil	<	kupuje	kupoval	<i>köpa</i>

fullbordat E-verb		<	pågående UJE-verb (med suffix)		
ukáže	ukázal	<	ukazuje	ukazoval	<i>visa</i>

Verben är helt olika

pågående		>	fullbordat		
bere	bral	>	vezme	vzal	<i>ta</i>

přichází	přicházel	>	přijde	přišel	<i>komma</i>

klade	kladl	>	položí	položil	<i>lägga</i>

vkládá	vkládal	>	vloží	vložil	<i>lägga i</i>

Många mera statiska verb förekommer bara i pågående aspekt.

bydlí	bydlel	>	<i>bo</i>
je	byl	>	<i>vara</i>
leží	ležel	>	<i>ligga</i>
mluví	mluvil	>	<i>tala</i>
může	mohl	>	<i>kunna</i>
sedí	seděl	>	<i>sitta</i>
ví	věděl	>	<i>veta</i>
visí	visel	>	<i>hänga</i>

Grundläggande målinriktade rörelseverb har bara en form för båda aspekterna.

jde	šel	</>	<i>gå</i>
jede	jel	</>	<i>åka</i>
letí	letěl	</>	<i>flyga</i>
běží	běžel	</>	<i>springa</i>

Icke målinriktade rörelseverb finns bara i den pågående aspekten.

chodí	chodil	>	<i>gå</i>
jezdí	jezdil	>	<i>åka</i>
lítá	lítal	>	<i>flyga</i>
běhá	běhal	>	<i>springa</i>

Verbets böjning

Presens / fullbordat futurum

Verbets viktigaste form.

Denna form utan vokallängd utgör grunden för bildandet av alla övriga former. (děla-, prosi-, nese-)

Presens particip

3 p pl + cí. Bildas endast av pågående verb.

VERBETS FORMER

Verbets två stammar

Infinitiv

Infinitiv bildas med ändelsen +t:

vidět /vidʰ-/e/+t/ *se*

Enstaviga infinitiver har som regel förlängd stamvokal.

dát /d-/a/+t/ *ge*

men

dělat /dʰel-/a/+t/ *göra*

nu-stammar har alltid vokalförlängning i infinitiv.

minout /mi-/nu/+t/ *passera*

Detta gör att infinitiven har lång vokal medan l-participet som regel har kort vokal.

	Infinitiv		L-particip
á ~ a	znát	<i>känna</i>	znal
é ~ e	vézt	<i>transportera</i>	vezl
í ~ e	říct	<i>säga</i>	řekl
	mít	<i>ha</i>	měl
í ~ i	bít	<i>slå</i>	bil
ý ~ y	být	<i>vara</i>	byl
ů ~ o	růst	<i>växa</i>	rostl
ou ~ u	minout	<i>passera</i>	minul

Tre verb har dock enstavig infinitiv med kort vokal:

jet	<i>åka</i>	jel	
moc̣t	<i>kunna</i>		mohl
smẹ̌t	<i>få lov</i>		směl

Om en enstavig infinitiv på **-át** prefigeras uteblir vokalförlängningen.

psát > napsat, nepsat	<i>skriva, inte skriva</i>
ptát se > zeptat se	<i>fråga</i>
znát, poznat	<i>känna, lära känna</i>

Vid alla andra vokaler inträffar dock förlängningen även vid prefigering.

nést, přínést	<i>bära, hämta</i>
šít > ušít	<i>sy</i>

Dessutom inträffar i infinitiv vissa konsonantväxlingar hos obstruentstammar:

/k/	/h/	/t/	/d/	/b/
↓	↓	↓	↓	↓
/c/	/c/	/s/	/s/	/bs/

péct	/pek/+t/	<i>baka</i>
číst	/č̣et/+t/	<i>läsa</i>
zábst	/z'áb/+t/	<i>frysa</i>

De stammar som slutar på **-k-/-h-** har i högre stil i stället infinitivändelsen **+i**.

péct	↗ péci	<i>baka</i>
říct	↗ říci	<i>säga</i>

Vid verbet **moc̣t/moci** anses dock inte ändelsen **+t** riktigt neutral utan den har en talspråklig klang.

↘ moc̣t	↗ moci	<i>kunna</i>
----------------	---------------	--------------

Ända fram till 1950-talet hade infinitivändelsen formen **+ti** i stället för **+t** inom vetenskaplig litteratur och i högre stil. I dag måste sådana former anses arkaiska.

vidět	↗↗ viděti	<i>se</i>
--------------	------------------	-----------

L-particip

L-participet bildas med ändelsen **-l**. I jämförelse med infinitiven har l-participet alltid den underliggande vokalens kvantitet, vilket ofta innebär att stamvokalen i l-participet är kort medan den är lång (genom förlängning) i infinitiv.

brát	<i>ta</i>	bral	/bØr/-/a/-/l/
pécť	<i>baka</i>	pekl	/pek/-/Ø/-/l/
mocť	<i>kunde</i>	mohl	/moh/-/Ø/-/l/
seděť	<i>sitta</i>	seděl	/sedʔ/-/e/-/l/
bydlet	<i>bo</i>	bydlel	/bidl/-/e/-/l/
psát	<i>skriva</i>	psal	/pØs/-/a/-/l/
mít	<i>ha</i>	měl	/mj/-/e/-/l/
bít	<i>slå</i>	bil	/bi/-/Ø/-/l/
říct	<i>säga</i>	řekl	/řek/-/Ø/-/l/
jíst	<i>äta</i>	jedl	/jed/-/Ø/-/l/
číst	<i>läsa</i>	četl	/čØt/-/Ø/-/l/
minout	<i>passera</i>	minul	/mi/-/nu/-/l/
růst	<i>växa</i>	rostl	/rost/-/Ø/-/l/

Hos **nu**-stammarna faller normalt detta **-nu-** bort i l-participet om det föregås av konsonant. I talspråket finns det dock som regel med även i denna grupp.

minul	/mi/-/nu/-/l/	<i>passerade</i>
tiskl ∅ tisknul	/tisk/-/nu/-/l/	<i>tryckte</i>

Oregelbundet är:

jít	<i>gå</i>	šel
------------	-----------	------------

Detta particip böjs substantiviskt i genus och numerus:

mv	mt	f	n		mv	mt	f	n
	Ø	a	o	Sg	dělal		dělal a	dělalo
i	y	a		Pl	dělali	dělaly		dělala

L-participet förekommer endast i det sammansatta tempuset preteritum samt i konjunktiv.

VERBETS TRE TEMPUS

Preteritum

genom kombination av l-participet och presensformerna av hjälpverbet **být** i 1 och 2 p sg och pl (**jsem, jsi, jsme, jste**) och med rent l-particip i 3 pers sg och pl.

	m	f	n	
1sg	dělal jsem	dělala jsem		<i>gjorde</i>
2sg	dělal jsi	dělala jsi		
hövligt	dělal jste	dělala jste		
3sg	dělal	dělala	dělalo	
	inkl mv	exkl mv	endast n	
1pl	dělali jsme	dělaly jsme		
2pl	dělali jste	dělaly jste		
3pl	dělali	dělaly	dělala	

I 2sg kan hjälpverbet ersättas med ändelsen **-s**.

dělals = dělal jsi	<i>du gjorde (m)</i>
dělalas = dělala jsi	<i>du gjorde (f)</i>

Detta **-s** fogas till närmast föregående ord.

Tys (= ty jsi) to napsal?	<i>Har du skrivit det?</i>
Cos (= co jsi) říkal?	<i>Vad sade du?</i>

Vid reflexiva verb är denna sammandragning regelmässig i ett korrekt språkbruk. **-s** fogas då alltid till det efterföljande reflexiva pronomenet **se** eller **si**!

Kde ses naučil česky?	<i>Var har du lärt dig tjeckiska?</i>
☞☞ Kde jsi se naučil česky?	
Proč ses smál?	<i>Varför skrattade du?</i>
☞☞ Proč jsi se smál?	
Kde sis koupil to pero?	<i>Var har du köpt den pennan?</i>
☞☞ Kde jsi si koupil to pero?	

I synnerhet i 1 pers sg, men även ibland i 1 pers pl, utelämnas i talspråk hjälpverbet i preteritum under förutsättning att det personliga pronomenet finns utsatt i stället.

☞ **Já si sedl ke svému stolu.**

Jag satte mig vid mitt bord.

Presens och fullbordad futurum

Fullbordat Presens

Såsom gnomiskt eller historiskt presens förekommer presens av fullbordade verb.

To byste se divil, co lidé ukradnou. *Ni skulle bli förvånad vad folk stjal.*

Tam už někdo čeká, a všechno odveze. *Där väntar någon redan och kör bort*

alltihop.

Presens samt fullbordat eller enkelt futurum bildas på samma sätt. I praktiken fördelar sig verben i presens på tre böjningstyper där varje böjningstyp har sin temavokal: **á, í** eller **e**.

		a-böjn	i-böjn	e-böjn
1p sg	-m/-u/-i	-ám	-ím	-u (-i)
2p sg	-š	-áš	-íš	-eš
3p sg	-∅	-á	-í	-e
1p pl	-me	-áme	-íme	-eme
2p pl	-te	-áte	-íte	-ete
3p pl	-ou/-í/-jí	-ají	-í (-ejí)	-ou (-í)

Verbens e-böjning i presens har i normalt språkbruk genomgående de hårda ändelserna **+u** och **+ou** i 1 p sg och 3 p pl. I högre stil inträffar dock vokalväxling i 1sg och 3pl efter mjukt stamslut och dessa ändelser motsvaras av **-i** och **-í**, t ex

píšu	☞ píši	<i>jag skriver</i>
píšou	☞ píší	<i>de skriver</i>
☞ kupuju	☞ kupuji	<i>jag köper</i>
☞ kupjou	☞ kupjí	<i>de köper</i>

Vid det något oregelbundna verbet **mocht kunna** förekommer dock i stället

varianter med mjuk eller hård konsonant i stamslutet (ž ↗ h) före **-u/-ou**.

↗ můžu	↗ mohu	<i>jag kan</i>
↗ můžou	↗ mohou	<i>de kan</i>

Futurum av fullbordade verb sammanfaller formellt med presens. Aktuellt presens bildas endast av ofullbordade verb. Historiskt presens eller generellt presens kan dock bildas av båda aspekterna.

Pågående futurum

med hjälp av hjälpverbet **být** i futurum (**budu, budeš, bude, budeme, budete, budou**).

budu sedět	<i>jag kommer att sitta</i>
bude číst	<i>han kommer att läsa</i>

De bestämda rörelseverben **běžet springa, hnát driva, jaga, jet åka, jít gå, letět flyga, nést bära, táhnout dra, vést föra, vézt transportera** bildar futurum med prefixet **pů-/po-** som fogas till presensformerna.

poběžím	<i>jag skall springa</i>
poženu	<i>jag skall driva</i>
pojedu	<i>jag skall åka</i>
půjdu	<i>jag skall gå</i>
poletím	<i>jag skall flyga</i>
ponesu	<i>jag skall bära</i>
potáhnu	<i>jag skall dra</i>
povedu	<i>jag skall föra</i>
povezu	<i>jag skall transportera, köra</i>

Ofta används dock i stället för futurumformer av bestämda rörelseverb rent presens med futural betydelse.

Zítřa letím do Kanady. *Jag flyger till Kanada i morgon.*

De fyra verben **hnát driva, jaga, nést bära, táhnout dra, vést föra** kan i överförd betydelse även bilda futurum med hjälpverb.

Banka ponese ~ bude nést odpovědnost. *Banken kommer att bära ansvaret.* **Afěra se potáhne ~ bude táhnout do zří.** *Affären kommer att dra ut på tiden till september.* **Speciální tým povede ~ bude vést vyšetřování.** *En speciellt team kommer att leda*

undersökningen.

VERBETS ÖVRIGA MODUS

Imperativ

Imperativ i 2sg bildas genom att den utljudande vokalen avlägsnas från 3sg.

ber < /ber/-/e/ *ta*
sed' < /sed'/-/í/ *sitt*

Hos **a/á**-stammar tilläggs ändelsen **-ej** i imperativ.

dávej < /dáv/-/á/ *ge*

Även vid vissa **e/í**-stammar tilläggs **-ej** i imperativ.

uměj < /umj/-/í/ *se till att kunna*

Förkortning av stamvokal inträffar.

píš < /píš/-/e/ *skriv*

Vokalförlängning förekommer vid ett verb:

stůj < /stoj/-/í/ *stå, stanna*

I imperativ inträffar följande konsonantväxlingar:

d	t	n
↓	↓	↓
d'	t'	ň

pojď' < /půjd/-/e/ *kom*

Efter mer än en konsonant läggs **-i** till.

řekni < /řek/-/ne/ *säg*

I 1pl tilläggs **-me**, i 2pl **-te**.

sed'me < /sed'/-/í/ *låt oss sitta*

pište < /píš/-/e/ *skriv*

I stället för **-i** används inskottsvokalen **-e-** efter mer än en konsonant i 2sg och 1pl.

řekněte < /řek/-/ne/ *säg, tala om*

jděte < /jd/-/e/ *gå*
tiskněte < /tisk/-/ne/ *tryck*

Enkel konjunktiv

Konjunktiv

Tjeckisk konjunktiv motsvarar ungefär andra språks konjunktiv och konditionalis.

Řekla vrátnému, aby jí zavolal. *Hon hade sagt till portiern, att han skulle*

ringa henne.

Mohl bych ti o tom vypravovat. *Jag skulle kunna berätta för dig om det.*

Enkel konjunktiv bildas genom kombination av l-participet med de konjunktivbildande formerna av hjälpberbet **být** (**bych, bys, by, bychom, byste, by**).

	m	f	n	hjälpverb	
1sg	dělal		dělala	bych	<i>skulle göra</i>
2sg	dělal		dělala	bys	
hövl.	dělal		dělala		byste
3sg	dělal		dělala	dělalo	by
	inkl mv		exkl mv	endast n	
1pl	dělali		dělaly		bychom
2pl	dělali		dělaly		byste
3pl	dělali		dělaly	dělala	by

Konditional konjunktiv

Konditional konjunktiv bildas genom att det konjunktivbildande hjälpberbet utvidgas med den konditionala partiekln **kdy-** till **kdybych, kdybys, kdyby, kdybychom, kdybyste, kdyby**.

Final konjunktiv

Final konjunktiv bildas genom att det konjunktivbildande hjälp verbet utvidgas med den finala partikeln **a-** till **abych, abys, aby, abychom, abyste, aby**.

Optativ

Optativ bildas genom att presens / fullbordat futurum föregås av partikeln **at'**.

1sg at' (u)dělám	1pl at' (u)děláme
2sg at' (u)děláš	2pl at' (u)děláte
3sg at' (u)dělá	3pl at' (u)dělají

ÖVRIGA INFINITA FORMER

Preteritum gerundium

Preteritum gerundium bildas som regel endast av fullbordade verb och detta sker med ändelserna **-v** (m sg), **-vši** (f/n sg), **-vše** (pl). Formerna förekommer endast i skriftspråket i högre stil.

↗ **koupiv** /koup/-/i/-/v/ *havande köpt* (m sg)

↗ **koupivši** /koup/-/i/-/v/-/ši/ *havande köpt* (f/n sg)

Om stammen slutar på konsonant faller **-v-** bort.

↗ **přines** /při/-/nes/-/∅/-/∅/ *havande hämtat* (m sg)

↗ **přinesši** /při/-/nes/-/∅/-/∅/-/ši/ *havande hämtat* (f/n sg)

Preteritum particip

Passivt particip bildas i det stora flertalet fall av preteritumstammen med hjälp av suffixet **-n**.

viděn /vid'/+/e/-/n/ *sedd*

i/i-stammar, samt vissa **e/i**- och **nu/ne**-stammar får ändelsen **+/en/** som ger upphov till följande konsonantväxlingarpåverkar de bakre konsonanterna och **s, z** samt **sk** > **št'**. Växlingarna inträffar dock inte konsekvent.

s	z	t'	d'	sk
↓	↓	↓	↓	↓
š	ž	c	z	št'

prošen	<i>bedd</i>	prosit	<i>be</i>
tištěn	<i>tryckt</i>	tisknout	<i>trycka</i>

Suffixet **-t** används i ett mindre antal fall. Det används alltid hos **Ø/je-**, **nu/ne-** och **a/n-**stammarna samt vid ett fåtal andra verb.

kryt	/kry/-/Ø/-/t/	<i>täckt</i>
minut	/mi/-/nu/-/t/	<i>passerad</i>
začat	/za/-/č/-/a/-/t/	<i>påbörjad</i>

Detta particip böjs substantiviskt/pronominellt eller adjektiviskt. Formerna benämns ofta kortform respektive långform.

Förlängning av **-a/-** inträffar före **-n/** i de substantiviskt böjda kortformerna.

dán	/d/-/a/-/n/	<i>given</i>
brán	/bØr/-/a/-/n/	<i>tagen</i>

Förkortning av **-á/-** inträffar före **-n/-** i de adjektiviskt böjda långformerna.

hraný	/hr/-/á/-/n/-/ý/	<i>spelad</i>
daný	/d/-/a/-/n/-/ý/	<i>given</i>

	mv	mt	f	n
Sg	↗ dán		↗	↗
	daný		dána	dáno
Pl	↗	↗ dány		↗
	dáni	dané		dána
	daní			daná

De korta formerna tillhör skriftspråket och kan bara användas predikativt.

De används flitigt för att bilda sammansatt passivum, vilket är en verbform som förekommer framför allt i högre stil.

Verbalsubstantiv

med ändelsen **-ní** eller **-tí**. Fördelningen av dessa ändelser är den samma som vid **-n-** och **-t-** i preteritum particip.

vidění	/vidʰ/+/e/-/ňí/	<i>seende</i>
mytí	/my/-/∅/-/ťí/	<i>tvättande</i>
minutí	/mi/-/nu/-/ťí/	<i>passerande</i>

Tvåstaviga verbalsubstantiv med **a/e-** eller **a/á-**stam har i verbalsubstantivet kort vokal **-a-** medan andra tvåstavig liksom alla flerstaviga i verbalsubstantivet har lång vokal **-á-**.

praní	/p∅r/-/a/-/ňí/	<i>tvättning, tvätt</i>
pokračování	/po/-/krač/-/ova/-/ňí/	<i>fortsättning</i>

dock

stání (á/ojí)

Verbaladjektiv

Verbaladjektiv bildas genom att ändelsen **-cí** **-/c/-/ý/** läggs till infinitivstammen.

psací stůl	/ps/-/a/-/c/-/ý/	<i>skrivbord</i>
secí stroj	/se/-/∅/-/c/-/ý/	<i>såmaskin</i>

Vokalförkortning inträffar.

hrací automat	/hr/-/á/-/c/-/ý/	<i>spelautomat</i>
----------------------	------------------	--------------------

Vid **∅/e-**stammar och **nu/ne-**stammar med rot på konsonant används stamaffixet **-/a/-**. **-nu-** faller härvid bort.

tiskací písma	/tisk/-/a/-/c/-/ý/	<i>tryckbokstäver</i>
pletací	/plet/-/a/-/c/-/ý/	<i>stick-</i>

Presens gerundium

Presens gerundium bildas endast av pågående verb och förekommer endast

i skriftspråket i högre stil. Ändelserna är:

	vid hård stam	vid mjuk stam
m sg	-a	-e
f/n sg	-ouc	-íc
pl	-ouce	-íce

↗ **nesa, nesouc, nesouce** < /nes/-/e/ *bärande*
 ↗ **sedě, sedíc, sedíce** < /sedʹ/-/í/ *sittande*

Presens particip

Även presens particip bildas endast av pågående verb. Ändelserna är:

	vid hård stam	vid mjuk stam
m sg	-oucí	-ící

nesoucí < /nes/-/e/ *bärande*
sedící < /sedʹ/-/í/ *sittande*

Presens particip böjs som ett mjukt adjektiv.

Vidím ležícího chlapce. *Jag ser en liggande pojke.*

Imperativ

Verb med grundform (3 person singular pågående presens eller fullbordat futurum) på

-á har imperativ på **-ej**

dělá > *gör* **dělej !**
čeká > *väntar* **čekej !**
líbá > *kysser* **líbej !**

-í har ingen ändelse i imperativ om stammen slutar på en konsonant
-e har ändelsen **-i** om stammen slutar på mer än en konsonant.

proší >	<i>ber</i>	pros !
zastřelí <	<i>skall skjuta</i>	zastřel !
baví se >	<i>roar sig</i>	bav se !
bere >	<i>tar</i>	ber !
žere >	<i>vräker i sig</i>	žer !
pozdravuje >	<i>hälsar</i>	pozdravuj !
pamatuje >	<i>kommer ihåg</i>	pamatuj !
pracuje >	<i>arbetar</i>	pracuj !
nese >	<i>bär</i>	nes !

myslí >	<i>tänker, tycker</i>	mysli !
jde >	<i>går</i>	jdi !
řekne <	<i>skall säga</i>	řekni !
vezme <	<i>skall ta</i>	vezmi ! talspr. vem!
začne <	<i>skall börja</i>	začni !

men:

přijde <	<i>kommer</i>	přijd' ! (-j- uttalas nämligen ofta inte)
-----------------	---------------	--

Observera att **l** och **r** kan fungera som vokal i stammen

vyplní <	<i>skall fylla i</i>	vyplň !
-----------------	----------------------	----------------

Om stammen slutar på **d**, **t**, **n** blir dessa alltid mjuka (dvs. försedda med hake)

jede >	<i>åker</i>	jed' !
letí >	<i>flyger</i>	let' !

Om stammen innehåller lång vokal blir denna kort (**ou** > **u**, **ů** > **o**)

koupí <	<i>skall köpa</i>	kup !
přestoupí <	<i>skall byta</i>	přestup !
kouří >	<i>röker</i>	kuř !
navštíví <	<i>skall besöka</i>	navštiv !
půjde	<i>skall gå</i>	pojď' ! <i>kom (hit) !</i>
vrátí se <	<i>skall komma tillbaka</i>	vrat' se !
píše >	<i>skriver</i>	piš !
vyřídí <	<i>skall framföra, meddela</i>	vyřid' !

Pluralformen av imperativ bildas

om singular slutar på konsonant lägg till **-te**

dělej ! dělejte!

jed' ! jed'te !

kup ! kupte !

om singular slutar på **-di, -ti, -ni** ändra till **-děte, -těte, -něte**

-mi, -bi, -pi, -vi, -fi -měte, -běte, -pěte, -věte, -fěte

jdi ! jděte !

řekni ! řekněte !

vezmi ! vezměte !

om singular annars slutar på **-i** ändra till **-ete**

mysli ! myslete !

Preteritum

Bildas av de flesta verb genom att lägga **-l** till 3 p sg pres / fb fut, obs kort vokal

En stor grupp starka verb har oregelbunden preteritum

Infinitiv

Bildas genom att byta preteritums **-l** mot **-t**

Enstaviga får förlängd vokal.

hl, kl blir **-ct**

dl, tl blir **-st**

Preteritum particip

Bildas

Verbalsubstantiv

Bildas av pret part

Regelbunden a-böjning

inf.	dělat <i>göra</i>	pres.	dělám
			děláš
pret.	dělal / dělala jsem		dělá
	dělal / dělala jsi / jste		děláme
	dělal / dělala / dělalo		děláte
	dělali / dělaly jsme		dělají
	dělali / dělaly jste	pres. part.	dělající
	dělali / dělaly / dělala		
pret. part.	dělán / dělaný	imp.	dělej
			dělejte
verbalsubst.	dělání		

Regelbunden i-böjning

inf.	prosit <i>be</i>	pres.	prosím prosíš
pret.	prosil / prosila <i>jsem</i> prosil / prosila <i>jsi</i> / <i>jste</i> prosil / prosila / prosilo prosili / prosily <i>jsme</i> prosili / prosily <i>jste</i> prosili / prosily / prosila		prosí prosíme prosíte prosí
pret. part.	prošen / prošený	pres. part.	prosíci
verbalsubst.	prošení	imp.	pros proste

Konsonantväxlingar i preteritum particip och verbalsubstantiv inträffar i vissa verb, men inte i alla.

s → š	prosí	prošen <i>bedd</i>	prošení
z → ž			
t → c	platí	placen <i>betald</i>	placení
d → z			

Regelbundna e-böjningar

inf. kupovat <i>köpa</i>	pres. kupuju ▼ -uji kupuješ kupuje kupujeme kupujete kupujou ▼ -ují
pret. kupoval / kupovala jsem kupoval / kupovala jsi / jste kupoval / kupovala / kupovalo kupoval / kupovaly jsme kupoval / kupovaly jste kupoval / kupovaly / kupovala	pres. part. kupující
pret. part. kupován / kupovaný	imp. kupuj kupujte
verbalsubst. kupování	

inf. minout <i>passera</i>	pres. minu mineš mine mineme minete minou
pret. minul / minula jsem minul / minula jsi / jste minul / minula / minulo minuli / minuly jsme minuli / minuly jste minuli / minuly / minula	pres. part. minoucí
pret. part. minut / minutý	imp. miň miňte
verbalsubst. minutí	

Böjning av starka verb

De starka verben skiljer sig från de regelbundna verben genom att det inte finns någon möjlighet att bilda preteritum/infinitiv om man bara känner till presens/futurum. Både presens och preteritum måste läras in.

Inga starka verb har a-böjning i presens.

Starka verb med I-böjning:

	3sg	3pl	imp	pret	inf	p.part.	v.subst.
<i>göra</i>	< bolí	bolí		bolel	bolet		
<i>ont</i>							
<i>förstå</i>	< rozumí	böjs som umí					
<i>sitta</i>	< sedí	sedí	sed'	seděl	sedět		sezení sedění
<i>kunna</i>	< umí	umějí	uměj	uměl	umět		
<i>hänga</i>	< visí	visí	vis	visel	viset		
<i>stå</i>	< stojí	stojí	stůj	stál	stát		stání
<i>sova</i>	< spí	spí	spi	spal	spát		spaní

Ett antal av verben med preteritum och infinitiv på **-el/-et** har imperativ på **-ej**. I skriftspråket har de även 3p.pl. på **-ejí**.

umí kan uměj! oni umí ~ umějí

Starka verb med E-böjning:

	3sg	3pl	imp	pret	inf	p.part.	v.subst.
<i>tvätta</i>	< myje	myjou	myj	myl	mýt	myt	mytí
<i>dricka</i>	< pije	pijou	pij	pil	pít	pít	pití
<i>åka</i>	< jede	jedou	jed'	jel	jet		
<i>bära</i>	< nese	nesou	nes	nesl	nést	nesen	nesení
<i>ta</i>	< bere	nerou	ber	bral	brát	brán	braní
<i>tvätta</i>	< pere	perou	per	pral	prát	prán	praní
<i>skriva</i>	< píše	píšou	piš	psal	psát	psán	psaní
<i>ta</i>	> vezme	vezmou	vezmi	vzal	vzít	vzat	vzetí

Oregelbundna verb:

	3sg	3pl	imp	pret	inf	p.part.	v.subst.
<i>ha</i>	< má	mají	měj	měl	mít		
<i>gå</i>	/ jde	jdou	jdi	šel	jít		
	> -jde	-jdou	-jd'	-šel	-jít		
<i>äta</i>	< jí	jedí	jez	jedl	jíst		
<i>veta</i>	< ví	vědí	věz	věděl	vědět		
<i>se</i>	< vidí	vidí	(viz)	viděl	vidět	viděn	vidění

Imperativen **viz** används bara vid hänvisningar i texter av typen *se sid. 57*.
Annars används **(po)dívej (se) titta**.

povědět < *säga*, **odpovědět** < *svara* böjs som **vědět**.

být

pres.	já jsem , ty jsi , on je , my jsme , vy jste , oni jsou
neg.pr.	já nejsem, ty nejsi, on není , my nejsme, vy nejste, oni nejsou
fut.	bude, budou
imp.	bud'
pret.	byl
inf.	být
v.subst.	bytí

Reflexiva verb

Polskans reflexiva verb används på en rad sinsemellan ganska skilda sätt.

- reflexivitet

Myju se. *Jag tvättar mig.* **Myješ se.** *Du tvättar dig.* **Myje se.** *Han/hon tvättar sig.* **Myjeme se.** *Vi tvättar oss.* **Myjete se.** *Ni tvättar er.* **Myjou se.** *De tvättar sig.*

- ömsesidighet (reciprocitet)

- passivum

- intransitivitet

- obestämt subjekt liknande svenskans *man*.

- ingen funktion alls, s.k. reflexivum tantum

Bojím se. *Jag är rädd.* **Smějou se.** *De skrattar.*

Bildning av rörelseverb med prefix

na-

Irena nastupuje do vlaku. *Irena stiger ombord på tåget.*

pře- över, genom

při- fram, till målet

Petr přichází do práce v osm. *Piotr kommer till arbetet klockan åtta.*

v- (ve-) in

Pacient vchází do ordinace. *Patienten kommer in i mottagningsrummet.*

vy- ut

Pacient vychází z ordinace. *Patienten kommer ut från mottagningsrummet.* **Irena vystupuje z vlaku.** *Irena stiger av tåget.*

Andra avledningarna med prefix

po- fullbordat *liten stund*

posedět *sitta en stund*

Prepositioner

blízko	G	<i>nära</i>
díky	D	<i>tack vare</i>
do	G	<i>till, in i</i>
k	D	<i>mot, till</i>
mezi	I	<i>mellan (position)</i>
mezi	A	<i>in emellan (rörelse)</i>
mimo	A	<i>utanför, utom, förutom</i>
na	L	<i>på</i>
na	A	<i>till, för</i>
nad	I	<i>ovanför, över (position)</i>
nad	A	<i>upp över (rörelse)</i>
naproti	D	<i>mittemot, till mötes</i>
o	L	<i>om (eng. about)</i>
od	G	<i>från</i>
okolo	G	<i>omkring</i>
po	L	<i>efter (tid, plats)</i>
po	A	<i>efter, för att hämta/köpa (ända) till (viss gräns)</i>
pod	I	<i>under (position)</i>
pod	A	<i>in under (rörelse)</i>
podle	G	<i>enligt</i>
pro	A	<i>för, åt</i>
proti	D	<i>mot</i>
před	I	<i>framför (position), före, för ... sedan</i>
před	A	<i>framför (rörelse)</i>
přes	A	<i>genom, på grund av, av (agent)</i>
při	L	<i>vid</i>
s	I	<i>med</i>
u	G	<i>hos, vid</i>
v	L	<i>i</i>
v	A	<i>på (veckodag), klockan (klockslag)</i>
vedle	G	<i>bredvid</i>
z	G	<i>från, ur, av</i>
za	I	<i>bakom, bortom (position), till (person)</i>
za	A	<i>bakom, bortom (rörelse), om (tid), för (tack, pris)</i>

Kongruens

Vid räkneord

2, 3, 4 följs av nominativ plural. Talet två heter **dva** om det följande substantivet är maskulint, **dvě** om det är feminint eller neutralt.

dva banány

dvě hrušky

dvě jablka

tři jogurty

Alla högre tal följs av genitiv plural. Tal som slutar på *ett* resp. *två* slutar på tjeckiska alltid på **jedna** resp. **dva** oavsett det följande substantivets genus.

pět banánů

jedenáct hodin

třicet jedna hodin

sto dva žen

Subjekt - predikat

Om subjektet består av flera ord som står efter predikatet rättar sig predikatet oftast bara efter det första ordet.

V pokoji je velký stůl, čtyři křesla a jedna židle.

Om subjektet utgörs av människor tar man dock hänsyn till hela gruppen.

Přišli k nám babička a dědeček.

Om huvudordet i subjektet står i genitiv så står predikatsverbet i singular och i preteritum dessutom i neutrum.

V pokoji je pět křesel.

V pondělí přišlo pět nových studentek.